

Philippe Provençal: *Arabisk Medicin*, Århus Universitetsforlag, 2007. – 196 s.

Ph.d. i semitisk filologi Philippe Provençal, har længe beskæftiget sig med arabisk videnskabshistorie og har udgivet flere forskningsartikler om emnet. I sin nye bog, *Arabisk Medicin*, giver han en generel præsentation af den middelalderlige lægevidenskab, der baserede sig på medicinske teorier udviklet af Hippokrates og Galen. Bogen er bedst, hvor det drejer sig om Philippe Provençals kerneområde, videnskabshistorien. Kapitlerne om fysiologi, farmakologi, botanik, zoologi og oftalmologi er udmærkede oversigter over emnernes indhold og udvikling inden for den klassiske islamiske kultur.

Når forfatteren diskuterer samfundsrelaterede emner som lægegerningen og sygehuse (kapitel 10), er det klart, at dette for ham er et perifert område, og at han ikke har fulgt med i den nyere forskning inden for disse emner. Det kan ses i litteraturlisten, hvor der mangler en del vigtige titler. Jeg savner især referencer til artikler og bøger af Michael Dols, Gary Leiser og Vivian Nutton og Lawrence Conrad, som allerede i 1980'erne gjorde op med nogle sejlivede myter om den middelalderlige lægeprofession, lægernes uddannelse og sygehusene.

I sin beskrivelse af sygehuse definerer Philippe Provençal *iwaner* (høje nicher) som ”store centrale haller” og tillægger bygningerne ”specielle afdelinger for patienter med psykiske sygdomme, med febersygdomme, mavesygdomme eller øjensygdomme samt kirurgiske afdelinger”. Der var også ”afdelinger for sengeliggende patienter og

rekonvalescerende patienter”, ”klinikker med fri uddeling af medicin for ambulante patienter” (p. 134-135). Med sit sprogbrug viderefører han en gammel kliché om, at de middelalderlige islamiske sygehuse til forveksling lignede vore store moderne sygehuse med specialiserede afdelinger. Dette billede af modernitet forstærkes, når titlen *ra'is al-atibba'* forklares som ”en embedslæge” (p. 136), og når forfatteren hævder at ”en del af de offentlige statsudgifter ... gik til driften af sygehusene” (p. 135). Det vides ikke i dag, hvad titlen *ra'is al-atibba'* faktisk indebar.

De middelalderlige sygehuse i det islamiske imperium var udmærkede institutioner, men de var ikke sygehuse i vores forstand. De var private islamiske velgørenhedsinstitutioner, som fik deres midler fra stiftelser (*waqf*). Nogle sultaner etablerede sygehuse, men de gjorde det som private fromme mæcener, og sygehusene blev ikke finansieret af statskassen (*bayt al-mal*). Sygehusenes patienter var de fattige, som ikke havde mulighed for og råd til at blive behandlet hjemme. Sygehusene i den islamiske kultur udviklede den plejetradition, som kendtes fra sygeafdelingerne i de syriske klostre. En væsentlig forskel mellem klostrenes sygeafdelinger og islamiske sygehuse var, at man i sygehusene baserede behandlingen på den arabiske lægevidenskab og undlod at bruge religiøse metoder som eksorcisme og bøn.

Philippe Provençals alt for ukritiske brug af moderne terminologi giver dele af bogen en apologetisk præg, som er helt unødvendig. Forfatteren understreger selv, at man ikke skal ”søge nutiden i fortiden”, når man studerer fortidens videnskabelige præstationer (s. 8), men man skal heller ikke

gøre det, når man beskriver fortidens samfund og institutioner.

Det middelalderlige islamiske samfund var præget af en behandlingsmæssig pluralisme og syge mennesker valgte mellem forskellige behandlingsmetoder. Den arabiske medicin var langt fra at have den absolutte autoritet. Når man blev syg, kaldte man ikke nødvendigvis på en læge, men behandlede sygdommen med traditionel folkemedicin eller valgte at besøge en hellig persons grav for at bede om helbredelse. En af disse alternative behandlingsmetoder var profetens medicin (*al-tibb al-nabawi*), som hentede medicinsk viden fra profet Muhammads udsagn. Philippe Provençal behandler profetens medicin meget kortfattet (s. 43-44) og affærdiger den som ikke-rationel og som en blanding af religion og sundhedslære (s. 43). Han referer kun til Manfred Ullmanns (1970) behandling af emnet, men nævner ingen nyere forskning, der mere nuanceret beskriver profetens medicin som teologers forsøg på at indarbejde islamiske normer i medicinsk teori og praksis.

Udover dette findes der nogle, måske i denne sammenhæng mindre væsentlige mangler i fremlæggelsen af tidlig islamisk historie. Profetens livsforløb er beskrevet ifølge islamisk tradition, men forfatteren undlader at fremhæve dette og præsenterer traditionen som historisk faktum (s. 17). Også andre detaljer, som for eksempel Mekkas status som handels- og finanscentrum (s. 16), repeterer ukritisk en myte, som for længst er ma-
net i jorden. En anden lille detalje er for en filolog den besynderlige påstand at moderne standard arabisk, som i dag bruges i de arabiske medier, er det samme klassiske arabiske, som Koranen blev

nedfældet på for mere end et tusind år siden (s. 16).

Til sidst vil jeg udtrykke vis undren over, at forfatteren har valgt selv at oversætte de korancitater, som han anvender, når han i stedet med fordel kunne have brugt Ellen Wulffs udmærkede danske oversættelse. Philippe Provençals oversættelser er præget af unødvendige arkaiseringer og uklare formuleringer som på s. 27: ”Ingen tvang i Religionen! Retledelsen har tydeliggjort sig fra vildfarelsen, så at hvo afsværges afguderiet og tror på Gud, har grebet i det fasteste greb uden brud overhovedet, thi Gud er den Hørende og vidende” (Koranen 2.256).

Det samme vers i Ellen Wulffs oversættelse: ”Der er ingen tvang i religionen. Den rette vej er blevet tydelig over for vildfarelsen. Den, der fornægter afguderne og tror på Gud, holder fast i det stærkeste håndtag uden revner. Gud hører alt og ved alt.” (Koranen, oversat af Ellen Wulff, Forlaget Vandkunsten 2006.)

Irmeli Perho, adjunkt ved Faggruppen for Arabiske og Islamiske Studier, Afdeling for Religionsvidenskab, Det Teologiske Fakultet, Aarhus Universitet.